

Autonomija katoličke crkve u Madžarskoj.

Ovaj nam je članak poslao B. Bangha D. I. On je poznat kao organizator katoličke štampe i pisac. Urednik je raširenog časopisa »Magyar Kultura« u Pešti. Za vrijeme prevrata g. 1918 boljevici ga htjedoše dobiti u ruke, dapače udariše na nj javnu ucjenu, ali se sretno skrivao. Sada je u 42 g. života i živi u Pešti.

Pitanje se autonomije katoličke Crkve vuče već od kojih 50 godina. Protestanske sekte imaju već davno svoju autonomiju. Katolici je negda nijesu trebali, jer je katolicizam u Ugarskoj od Stjepana kraja bio vladajuća državna vjeroispovijest, pa nije nikome došlo ni na kraj pameti da posumnja o slobodi katolikâ i njihovu pravu, e slobodno upravljaju svojim zavodima i školama. Ova se je situacija međutim neopazice promijenila tolerancijskim ediktom Josipa II, a pogotovo zakonodavstvom g. 1848 i 1867. Tim je katolička vjera izgubila državni karakter, a sačuvala ga je samo u nekoliko manjih ostataka, kao n. pr. da madžarskim kraljem može biti samo katolik, a kraljevo krunisanje vrijedi samo onda, ako ga okruni ostrogonski (i ako je ovaj zapriječen, kaločki) nadbiskup. Liberalna era 19. vijeka pokazuje, kako su u to doba katolici izjednačeni s vjerskim sektama, ali se nitko nije sjetio, da im potvrdi natrag njihova prava i slobodštine barem u tolikoj mjeri, u kolikoj su ih uživali protestanti i grčkoistočnjaci. Napokon su ipak liberalci svečano i opetovano obećali, da će i katolici dobiti autonomiju. Iza toga su u madžarskom parlamentu katolici svake godine zahtijevali autonomiju, napose je katolička pučka stranka to činila diljem zadnjih 30 godina, i svaki je ministarski predsjednik u svojem programnom govoru obećavao katolicima autonomiju. Za vrijeme rata, dok je grof Albert Apponyi bio ministrom kulta, došli su ugarski katolici najbliže ostvarenju svoje želje: Apponyi je imao već gotov nacrt autonomije u stolu, kad je pao kabinet, kojemu je bio članom.

I po Apponyievu bi nacrtu katolici dosta skupo platili svoju autonomiju; protestanti su naime zahtijevali, da se katolička autonomija donese junctim s ispunjenjem protestantskih zahtjeva: neka se naime i protestantima dade dijela u običnim potporama, pače da im se stvori fond u razmjeru s katoličkim crkvenim dobrima. Apponyi je pristao i na ovo kao na manje zlo pa je uzeo u nacrt točku, da država s provedbom katoličke autonomije ujedno osnuje fond od 200 milijuna kruna kao zakladu protestantskih sekta.

Međutim od svega toga ne bude ništa. Što rat, što slom učiniše, da država ne može ni pomisliti na to, da dade protestantima na raspolaganje svotu, koja bi se u današnjoj valuti teško brojem dala izreći. Protestanti su doduše u manjini, ali toliko viču i tako su silo-

viti, da uz drugu pogodbu ne daju provesti katoličke autonomije, pa je zato nažalost ova stvar skinuta s dnevnoga reda.

Nego katolici duboko osjećaju javnu uvredu, koja im se nanosi time, što im se ne da autonomija. Kako naime katolici nemaju autonomije, miješa se država svakojako samo u poslove katoličke Crkve i vrši prava, koja po naravi stvari pripadaju jedino katoličkoj Crkvi, a koja protestantske sekte provode posve neovisno od države. U biranju katoličkih biskupa imao bi osobno pravo »nominacije« zapravo samo apostolski kralj kao vrhovni patron; uistinu je pak ušlo u običaj da je kralj pravo imenovanja biskupa držao »ustavnim pravom«, pa je ministarskim protupotpisom zapravo kandidirala biskupe država. Otkad je prestala kraljevska vlast, prestao je ovaj običaj, te je na pr. posljednjeg biskupa, dr. Stjepana Hanauera, biskupom imenovao sam papa. Većine katoličke zaklade, napose one od imutka nekadanjih Isusovaca i drugih od Josipa II. ukinutih redova, rukovodi ministar bogoštovlja; budimpeštansko sveučilište, koje je bez sumnje katoličkog porijetla (ta osnovao ga je znameniti kardinal Petar Pazmany), upravlja se kao državno sveučilište. Što se tiče ovog sveučilišta, stvar se popravila tek toliko, što ga je nazad otprilike godinu dana katolička sveučilišna omladina svojom inicijativom prozvala službeno *Sveučilištem Petra Pazmanya*, a u sve je dvorane uneseno opet propelo. U katoličkim srednjim školama pridržala si je država pravo uprave, dok je u sektarskima zadržala samo neko pravo nadzora.

Sve bi ove povrede katolička autonomija imala da ukloni, pak bi katolička stvar u Mađarskoj veoma napredovala, i to tim više, što je katolički crkveni imutak velik, a katoličke škole sačinjavaju oko dvije trećine svih škola u državi.

Zapitat će togod; kako to, da katolici, koji su u brojnoj većini, ne mogu da promijene ovog jednog stanja? Da se odgovori na ovo pitanje valja uzeti u obzir ne samo protestantsku nesnošljivost i već minulu »libera'nu« eru te političku nemoć katolika; katoličku autonomiju dovodi u zabunu sam episkopat, pa i isti Rim. U načelu svak je za autonomiju, ali kad se pita, *kakva* da bude ova autonomija, onda se mišljenja stanu razilaziti pa su podvojeni nazori, šta bi se moglo da prihvati s državne, šta li s crkvene strane. Tankočutnim katolicima smeta okolnost, što mnogi, napose katolički svjetovnjaci, vežu s pojmom autonomije neke nuzgredne *protestantske* pojmove. Nije ni čudo: pred njima su protestantske autonomije i primjeri autonomijske organizacije, u kojima su svjetovnjaci odlučni faktori. Po tome mnogi zamišljaju i katoličku autonomiju tako, da će i u njoj autonomijska tijela ili skupine odlučivati u glavnim pitanjima, kao što su uprava crkvenog imutka i škola, i što je najviše, izbor biskupa. Crkveni krugovi dašto od toga zaziru već stoga, što drže, sasvim pravo, da će ovako najsvetije i najzamašnije crkvene stvari nužno postati predmetom kortešacije, strančarskih prepiraka i koječega drugoga,

čega ne želi nitko, ko ljubi Crkvu. Tu opreznost opravdava još i ova činjenica: na vladin su se poticaj sedamdesetih pa opet devedesetih godina držali kongresi, koji su trebali da utru put katoličkoj autonomiji; na ovim su se kongresima uz glasove crkvenog duha čuli i glasovi protivni, pače se našao na kongresu zastupnik, koji je htio, da autonomija bude neovisna i od Svete Stolice!

Od onda se mađarski katolicizam istina uvelike promijenio, unutra se pročistio i ojačao, i nitko se ne bi usudio da ustane proti njemu s onakim površnim i nikakvim poznavanjem crkvenoga prava, kako se to čulo od pojedinih katolika uzgojenih u liberalnom duhu minulog vijeka. No bit je teškoća ostala. Oni, koji su najjače naglašavali nuždu katoličke autonomije, ujedno su i isticali, da bi ona bila najčvršća spona, koja bi vezala katoličke laike uz crkvenu stvar te bi u zanimanju za vjerske interese svakog stavila na njegovo mjesto i jačala svijest za obranu crkvenih prava, kako se to opaža u protestanata, koji su u svem složni sa svojim duhovnicima pa će iz petnih žila braniti svoja prava, svoje škole, zavode, crkvene ljude čak i onda, kad nimalo ne haju za vjerski život.

Drugi opet idu doduše za tim, da svjetovnjake predobiju, neka bi se solidarno s klerom zauzimali za autonomiju; no u isti mah upiru prstom na istinu, koja se ne da poreći: ovo zanimanje za crkvene poslove, koje bi autonomija probudila u katoličkom laikatu, bio bi tek vanjski katolicizam pa ne bi mnogo diglo vjerskog življenja i crkvenog duha već stoga, što u nas interes za crkvene zavode i za obranu njihovih prava nije uvijek baš toliko odraz duboke religioznosti. I veliko je pitanje, hoćemo li mnogo dobiti time, ako predobijemo katoličke laike za ovo zanimanje; jer ćemo svakako s druge strane gubiti, ako vodstvo crkvenih posala dobrim dijelom istrnemo iz ruku hierarkije, koja je jedina na to pozvana.

Pitanje dakle katoličke autonomije u Mađarskoj kulminira u tome: kakova da se forma nađe, da se u jednu ruku otmu crkveni imutak, škole, zavodi, popunjivanje najviših crkvenih služba iz šaka nepozvane za to države i preda zakonitoj vlasti katoličke Crkve, u prvom redu hierarkiji i Svetoj Stolici, u drugu pak ruku da sudjeluju i katolički laici u upravi vanjskih posala pa da se tako upotrijebe njihove sposobnosti i sile, njihov interes, ali da se ujedno spriječi neumjesni svjetski utjecaj, uklone osobne i političke ambicije, agitacija i rovarenje. Praktički bi se ovo pitanje dalo svesti na ovo: kako da se izvojuje u zakonodavstvu i pred javnim mišljenjem takova katolička autonomija, koja odgovara crkvenom duhu, a ipak uzima u obzir političke stranke, opravdane državne zahtjeve (ne smije naime smetnuti s uma, da mađarski episkopat po svojem imućvenom i općem pravu zaprema značajan položaj u državnom životu, da je on pače jedna zamjerna sila) i napokon opravdane i umjesne aspiracije katoličkih svjetovnjaka.

Zasad međutim potiskuje ova pitanja u pozadinu zadatak, kojim treba da se zanima svaki katolik: pošto je u kolovozu 1919. oboren boljševizam, valja da se probuđeni *katolički pravac uzdrži i brani* od revolucionarnoga židovstva, koje još uvijek zadirkiva, i od drugih destruktivnih elemenata, koji se dižu na navalu. Najodličnije katoličke sile danas vrše u prvome redu ovu misiju: promiču i unapređuju vjerski život, šire i jačaju katoličku knjigu i štampu, osnivaju Marijine kongregacije i druga vjerska društva, drže pučke misije, predavanja na obranu vjere, nastoje da poraste i ojača katolički osjećaj. U tom ih vodi čvrsto uvjerenje, da time najbolje utiru put boljoj budućnosti i da polako, ali sigurno stvaraju u mađarskoj državi takav katolicizam, koji će znati i umjeti da stvori katoličku autonomiju u skladu s crkvenim duhom, a imat će snage da ju sebi izvojski usprkos liberalnoj destrukciji i protestantskoj intoleranciji.

Bangha Béla D. I.

O postanku i razvitku crkvenog celibata.

U krasnoj raspravi P. Č. u zadnjem »Životu« o dogmatskoj podlogi celibata novozavjetnoga klera upoznali smo nutarnji princip, na kojem se osniva ta crkvena uredba. Taj je princip djevičansko porijetlo i nasljedstvo duhovnog vrhunaravnog života ili divni odnos novozavjetnog svećenika prema Kristu, prema Mariji i prema Crkvi u ekonomiji spasa. »Kristova inkarnacija nije u svakom smislu potpuno izrađena u utrobi prečiste Djevice. Ona se imala dalje nastaviti kroz sva stoljeća preko svete Crkve, koja nije ništa drugo nego evolucija Marije, druga Marija«. Ta se inkarnacija doista nastavlja po otajstvima euharističnog i mističnoga Krista u svetoj misi i u duhovnom preporođanju djece Božje, »koja se ne rodiše od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego od Boga« (Iv. 1, 13). Kao što je već vremensko rođenje Boga-Čovjeka od Djevice Marije svojim potpunim djevičanstvom divna imitacija vječnog djevičanskog rođenja Sina Božjega iz krila Očeva*): tako je i euharistično rođenje Kristovo na oltaru pod svetom misom i mistično rođenje njegovo u dušama vjernika posve djevičansko. Stoga »onaj, koji dobro vrši službu svećenika Isusova, uzdržaje se od žene**), da se čistoćom i svetošću svojom ugleda u Krista kao »alter Christus« (drugi Krist), u Djevicu Mariju i u djevičansku Crkvu, jer bez ove čistoće ne može biti dostojan organ u tajinstvenom tijelu Crkve.

*) Lijepo veli sv. Grgur Nazijanski, gdje slavi djevičanstvo sv. Bazilija: »Krist se rađa od Djevice i tako *kanoni zakonom utvrđuje djevičanstvo*, koje nas odavle odvodi i rastavlja svijet ili bolje sastavlja svijet sa svijetom, sadašnji sa budućim« (Or. 43. in Basilium M. cp. 62. Migne P. G. 37, 575).

***) Sv. Ciril Jeruz. 12. kateheza, 25.